

Eldrimners yttrande angående Livsmedelsverkets rapport om författningsändringar till följd av EU-förordning om geografiska beteckningar dnr LI 2024/01446

Eldrimner – nationellt resurscentrum för mathantverk vill härmed lämna synpunkter gällande den svenska tillämpningen av förordning (EU) 2024/1143 om geografiska beteckningar. Eldrimner anser att geografiska beteckningar har särskilt stor betydelse för produkter där ursprung är centralt för identitet och marknadsföring, vilket är fallet med mathantverk. Ett väl fungerande skyddssystem kan bidra till ökad transparens, förtroende från konsumenter och stärkt konkurrenskraft för mindre producenter.

Eldrimner vill först och främst uppmärksamma att flera relevanta aktörer saknas bland remissinstanserna. Småskaliga producenter – som är den främsta målgruppen för systemet – och deras föreningar finns inte representerade, trots att det är dessa som direkt påverkas av förordningen. Eldrimner upplever att det är olyckligt att Livsmedelsverket själva anger att synpunkter från berörda företag endast inhämtats i begränsad omfattning, samtidigt som myndigheten saknar djupare kunskap inom området. Detta riskerar att påverka både analysen och konsekvensbedömningen. I rapporten dras slutsatser om att förslagen inte påverkar berörda aktörer nämnvärt – utan att dessa har haft möjlighet att ge sin syn på detta.

Eldrimner delar inte rapportens slutsats att förslagen inte medför någon ökad tidsåtgång eller ökade administrativa kostnader för företagen. Tvärtom bedömer vi att de företag som omfattas – eller vill omfattas – av skyddet sannolikt kommer att påverkas i hög grad. Det är därför viktigt att berörda producentgrupper involveras mer aktivt i det fortsatta arbetet. Den praktiska tillämpningen av förordningen behöver utformas med hänsyn till företagens verklighet och på ett sätt som gör det enkelt för företagen.

Övergångsperiod för användning av geografiska beteckningar

Att ha produkter på marknaden med samma namn, både med och utan geografisk beteckning skapar otydlighet och riskerar att urvattna värdet på de geografiska beteckningarna. Även om det kan finnas behov av en omställningstid känns en period på tio år som en alltför lång tidsrymd.

Avregistrering av geografiska beteckningar

Livsmedelsverkets förslag om att kunna föreslå avregistrering efter sju års inaktivitet väcker frågor om rättssäkerhet och praktisk tillämpning. Det är oklart hur ”på marknaden” definieras – räcker exempelvis försäljning i en gårdsbutik? En annan fråga är vem som bär bevisbördan. Vi föreslår att Livsmedelsverket ska göras ansvariga/skyldiga att kontakta aktuell producentgrupp innan beslut fattas. Om gruppen inte längre är aktiv bör branschorganisationer eller sakkunniga

Dnr 1050-2025

rådfrågas. I vissa fall bör även möjligheten finnas att tillfälligt pausa en beteckning, då återregistrering är en lång och resurskrävande process.

Förteckning över aktörer

Förslaget om att hålla en förteckning över aktörer är i grunden bra. En lättillgänglig digital lösning för registrering bör utvecklas. Det är viktigt att den tas fram tillsammans med branschen så den blir lätt att använda för företagen.

Hållbarhetsnormer i produktspecifikationen

Att hållbarhetsnormer kan inkluderas i produktspecifikationen ser Eldrimner som positivt.

Föreskrifter för invändningsförfarande

Det är bra att föreskrifter kring invändningsförfarandet ska utvecklas. Detta bör dock ske i samråd med branschen och med lärdomar från medlemsstater med lång erfarenhet. Livsmedelsverkets kunskap inom området förefaller vara begränsad och deltagandet i EU-kommissionens utbildningar för tjänstepersoner har hittills varit begränsat.

Vägledning

Nuvarande vägledning på Livsmedelsverkets webbplats är otillräcklig; dels bristfälligt formulerad, dels endast delvis tillgänglig på svenska. Ett strukturerat ansökningsförfarande inklusive formulär, mallar, exempel och lättförståeliga anvisningar behövs för att förenkla för företagen eller föreningarna som vill ansöka om geografiska beteckningar samt för att få kompletta ansökningar och korta handläggningstiden.

Ansvar för skydd och kontroll

Det är tydligt att aktörer som ansöker om registrering kan komma att kontrolleras, men det saknas information om hur otillåten användning av skyddade beteckningar hanteras, särskilt när aktörer som inte är registrerade använder dessa i sin marknadsföring. Eldrimner menar att det bör tydliggöras hur kontroll av felaktig användning ska genomföras och vilka påföljder som är aktuella. Det bör också framgå vilken myndighet som ansvarar för att bevaka skyddets upprätthållande i praktiken.

Det finns tidigare praktiska exempel, där producenter som haft skydd inte upplevt sig skyddade i praktiken. I brist på extern tillsyn har de tvingats driva kontrollen själva, vilket i detta fall ledde till att de valde att avstå från vidare användning av beteckningen.

Informationsansvar och utbildning

Livsmedelsverket tar inte ansvar för att sprida information till konsumenter eller producenter om systemet med geografiska beteckningar – något som varit tydligt under de drygt tio år det

Dnr 1050-2025

varit möjligt att ansöka om skydd i Sverige. Det är orimligt att förvänta sig att producentgrupperna själva ska bära detta ansvar, särskilt utan stöd från myndigheten.

Producentgruppernas roll och definitioner

Begreppen producentgrupp och erkänd producentgrupp behöver förtydligas. Det är i dagsläget oklart vad som särskiljer dem i fråga om rättigheter, skyldigheter och beslutskompetens. I länder där systemet är mer etablerat hanteras stora delar av ansöknings- och marknadsföringsarbetet av externa resurser, med stöd från statliga eller regionala myndigheter. Det hade varit önskvärt om rapporten hade gett en inblick i hur detta fungerar praktiskt i andra länder som har längre erfarenhet av att arbeta med skyddade geografiska beteckningar.

Eldrimner ser positivt på Livsmedelsverkets förslag att utreda systemet med erkända producentgrupper innan det införs. En sådan utredning bör också genomföras i nära samverkan med berörda aktörer. Samtidigt uppstår i detta läge, så länge ingen erkänd producentgrupp finns, ett rättsligt vakuum: vem har då rätt att godkänna eller motsätta sig användning av en skyddad beteckning? Det är oklart hur skyddet ska fungera i praktiken utan en tydlig ansvarsfördelning.

Angående att använda namnet på ett skyddat livsmedel i ett produktnamn skulle det behövas en del klargöranden från Livsmedelsverket. Först och främst är det idag oklart om användningen gäller enbart färdigförpackade livsmedel eller alla bearbetade produkter, eftersom båda nämns i förordningen. Det ställer också frågor om vilket språk som ska användas för att kommunicera med den erkända producentgruppen, både för svenska tillverkare av skyddade produkter och svenska livsmedelsförädlare som vill använda en skyddad produkts namn. Det vore därför önskvärt med ett klargörande av hur Livsmedelsverket avser att ge svenska producenter stöd i den här frågan. Exempelvis behöver det klargöras hur svenska småskaliga producenter, exempelvis charkföretag, vill göra en Parmesankorv, hur de ska göra rent praktiskt? Ska de göra en skriftlig förhandsanmälan? På vilket språk ska detta ske? Gäller samma krav restauranger och färdigmatsproducenter? Finns stöd från Livsmedelsverket för att genomföra detta, och hur hittar företag kontaktuppgifter till de erkända grupperna? Om det endast finns en producentgrupp men ingen erkänd sådan – krävs något godkännande då alls? Och vem kontrollerar efterlevnaden?

Livsmedelsverkets roll och risk för snedvridning

Att Livsmedelsverket ges stort inflytande över erkännandet och sammansättningen av producentgrupper väcker frågor om transparens och rättssäkerhet. Det finns en risk att större företag med större resurser kan få oproportionerligt inflytande, särskilt i frånvaro av tydliga kriterier eller insyn från andra aktörer. Därför bör beslut om erkännande av producentgrupper och skyddade beteckningar ske i dialog med oberoende aktörer, exempelvis branschorganisationer, forskningsinstitutioner och småskaliga producenter.

ELDRIMNERNationellt resurscentrum
för mathantverk

Dnr 1050-2025

Sammanfattning

Eldrimner ser positivt på att EU stärker möjligheterna att skydda geografiska beteckningar. För att regelverket ska få verklig effekt i Sverige krävs dock en tillämpning som utgår från småskaliga aktörers förutsättningar, samt en tydlig och fungerande struktur för hela processen – från ansökan och uppdaterat register över aktörer, till rollfördelningen mellan producentorganisationer, erkända producentgrupper och Livsmedelsverket, särskilt vad gäller kontrollansvaret. Det krävs en avsevärd förstärkning av myndighetens kompetens och tillgänglighet för att det svenska systemet för geografiska beteckningar ska kunna utvecklas i linje med EU:s intentioner.

I detta ärende har Ulrika Brydning, verksamhetschef Eldrimner, beslutat.

Ida Lundström, utvecklare, har varit föredragande.